

Saksframlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskapet	21/21	19.02.2021
Kommunestyret	9/21	08.03.2021

NOU 2020: 15 Det handler om Norge - utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene - Høringsuttalelse Inderøy kommune

Kommunedirektørens forslag til vedtak

Saken legges fram uten forslag til vedtak

Behandling i Formannskapet - 19.02.2021:

Saksordfører: Jonny Melting

I møtet ble det foreslått følgende innspill til høringen:

Inderøy kommune viser til NOU 2020:15 "Det handler om Norge", og har følgende innspill til høringen;

For det første konstaterer vi at utvalget vurderer det slik at SSBs framskrivninger viser at det er mulig å oppnå stabilitet i folketallet i distriktene framover, men at en slik utvikling ikke vil skje av seg selv. Det er mange gode grunner til å sette inn en målrettet innsats for å bidra til en balansert utvikling mellom storbyene og distriktene. At det bor folk i hele Norge vil sikre at våre naturgitte forutsetninger blir forvaltet på en bærekraftig måte til det beste for hele landets befolkning, og at vi med det kan bli mest mulig selvforsynt med mat er en av flere. Spredt bosetting vil redusere presset

på dyrka areal i sentrale strøk – jord som vi trenger til matproduksjon for kommende generasjoner. Vi synes landbrukets betydning i så måte kunne vært tydeligere drøftet i meldingen som en del av løsningen. Landbrukets premisser er vesentlig for videre utvikling i distriktene, og næringa må verdsettes og prioriteres i framtida.

Videre vil vi uttrykke støtte til utvalgets foreslåtte tiltak om forsøk med gratis barnehage og SFO for å øke familieetablering i og tilflytting til distriktskommuner. Det er usikkert hvor treffsikkert en slik ordning vil være, men kan være forsøket verdt det.

Videre har vi stor tro på forsøk med skattefritak for å stimulere utleieboliger i distriktene. I vår kommune oppleves utleiemarkedet som svært begrenset, og vi tror en slik ordning kunne bidratt til at flere ville våge å investere med sikte på utleie. En annen mulighet som skisseres er økt ramme til tapsavsetning for Husbanken, noe som kan være mer aktuelt der boligverdien i markedet er vanskelig å oppnå. Også i store deler av Trøndelag er situasjonen at en ikke kan være sikker på å få igjen investeringskostnadene i en ny bolig ved salg. Det blir derfor viktig at Husbankens virkemidler tas i bruk og anvendes i større utstrekning også i distriktene.

Inderøy kommune støtter dessuten opp om forsøk med flere desentraliserte enheter i statlige virksomheter for å øke den statlige sysselsettingen i distriktene. I vår nabokommune Steinkjer er Landbruksdirektoratet et godt eksempel på at det faktisk er mulig, og vi mener det er gode muligheter for å gjøre mer av slike tiltak.

Utvalget har kommet med noen kommentarer rundt kompensasjon for ressurskrevende brukere under 67 år, og stiller spørsmålstegn ved om denne aldersgrensen på 67 år er hensiktsmessig, eller om noen få ekstra ressurskrevende brukere kan gi svært høye merutgifter per innbygger sammenliknet med inntektene. Utvalget oppfordrer til at den administrative arbeidsgruppen mellom KS og regjeringen som skal se nærmere på det økte behovet for ressurskrevende tjenester og statens bidrag på dette området også bør se nærmere på denne problemstillingen. Dette er en oppfordring vi gir vår tilslutning til fra Inderøy kommune.

NOUen omtaler differensiert arbeidsgiveravgift, og framholder en evaluering av ordningen utført av Evaluator i 2018. Evalueringen konkluderte med at den differensierte arbeidsgiveravgiften bidrar til å forhindre eller redusere befolkningsnedgangen i distriktene. Inderøy kommune vil støtte opp under at dette er en målrettet ordning som har vist seg å være treffsikker, og det er viktig at denne videreføres.

Utvalget er tydelige på at distriktpolitikken framover bør videreutvikle særpreg og forskjeller mellom storby og småsamfunn og småsamfunnene imellom. Distriktene skal ikke bli noen kopi av storbyene, bostedsvalg skal heller være et valg mellom ulike typer tilværelser. Målet for utviklingen

skal være det gode samfunnet og ikke vekst i seg selv. Dette kan man for så vidt være enig i, og vi ser det ikke som noe mål f.eks at vårt kommunesenter Straumen (landets mest attraktive by i 2020) skal forsøke å etterligne en av de større byene, vi er trygg på at den har sitt særpreg og sine kvaliteter. Det kan likevel ikke stå ukommentert at målet for utvikling skal være det gode samfunnet og ikke vekst i seg selv all den tid kommunenes rammetilskudd utmåles etter befolkningssammensetning og befolkningsvekst. Da er incitamentet lagt for at enhver kommune selvfølgelig vil jobbe for vekst.

Utvalget mener også at det bør utvikles et mer strukturert regionalt samarbeid mellom stat, fylkeskommune og kommune innen flere tjenesteområder. Samarbeidet bør rette seg mot å utarbeide felles strategier og prioriteringer for viktige samfunnsfunksjoner i hver enkelt region. Dette er det også i teorien lett å være enig i at er et fornuftig mål, og samhandling innen for eksempel beredskap på tvers av kommuner og stat skjer jo i dag. Men realiteten for mange distriktskommuner i dag er at brannberedskap er først på stedet pga at kapasiteten som regel er nærmest, og over tid har det blitt en viss forskyvning av statens ansvar over på kommunene. Med en allerede utfordret økonomisk situasjon for kommunene som skal levere flere tjenester til flere innen et økonomisk handlingsrom som ikke har økt tilsvarende, vil vi fra kommunal side være litt skeptisk på en slik samhandling dersom det innebærer risiko for at et større økonomisk ansvar føres over til kommunene.

Avslutningsvis, pandemien vi står i har vist oss at det er store muligheter for å samhandle mer stedsuavhengig med digitale plattformer, selv om mange liker å være i et arbeidsmiljø og kollegium. Fortsatt er det dessverre tilfelle at bredbåndsdekning og mobildekningen er for dårlig for flere av landets innbyggere. Det må til et skikkelig løft for å få alle tilkoblet høyhastighetsbredbånd, og det er en forutsetning i det videre arbeidet med å utvikle distriktene. Dette vil ha stor betydning for næringsutvikling i distriktene, for kommunens evne til å opprettholde trykket på digitalisering av tjenester, og muligheten også til å benytte det som har kommet og vil komme innenfor velferdsteknologi.

I tillegg er det en omforent enighet om at det skal tilføyes momenter som omhandler universitet og høyskole, samt spesialisthelsetjenesten. Satsning på tettstedsutviklings skal også tilføyes. Saken blir realitetsbehandlet i kommunestyret den 8. mars

Avstemming

Forslag til vedtak som framkom i møte ble enstemmig vedtatt.

Innstilling i Formannskapet - 19.02.2021

For det første konstaterer vi at utvalget vurderer det slik at SSBs framskrivninger viser at det er mulig å oppnå stabilitet i folketallet i distriktene framover, men at en slik utvikling ikke vil skje av seg selv. Det er mange gode grunner til å sette inn en målrettet innsats for å bidra til en balansert utvikling mellom storbyene og distriktene. At det bor folk i hele Norge vil sikre at våre naturgitte forutsetninger blir forvaltet på en bærekraftig måte til det beste for hele landets befolkning, og at vi med det kan bli mest mulig selvforsynt med mat er en av flere. Spredt bosetting vil redusere presset på dyrka areal i sentrale strøk – jord som vi trenger til matproduksjon for kommende generasjoner. Vi synes landbrukets betydning i så måte kunne vært tydeligere drøftet i meldingen som en del av løsningen. Landbrukets premisser er vesentlig for videre utvikling i distriktene, og næringa må verdsettes og prioriteres i framtida.

Videre vil vi uttrykke støtte til utvalgets foreslåtte tiltak om forsøk med gratis barnehage og SFO for å øke familieetablering i og tilflytting til distriktskommuner. Det er usikkert hvor treffsikkert en slik ordning vil være, men kan være forsøket verdt det.

Videre har vi stor tro på forsøk med skattefritak for å stimulere utleieboliger i distriktene. I vår kommune oppleves utleiemarkedet som svært begrenset, og vi tror en slik ordning kunne bidratt til at flere ville våge å investere med sikte på utleie. En annen mulighet som skisseres er økt ramme til tapsavsetning for Husbanken, noe som kan være mer aktuelt der boligverdien i markedet er vanskelig å oppnå. Også i store deler av Trøndelag er situasjonen at en ikke kan være sikker på å få igjen investeringskostnadene i en ny bolig ved salg. Det blir derfor viktig at Husbankens virkemidler tas i bruk og anvendes i større utstrekning også i distriktene.

Inderøy kommune støtter dessuten opp om forsøk med flere desentraliserte enheter i statlige virksomheter for å øke den statlige sysselsettingen i distriktene. I vår nabokommune Steinkjer er Landbruksdirektoratet et godt eksempel på at det faktisk er mulig, og vi mener det er gode muligheter for å gjøre mer av slike tiltak.

Utvalget har kommet med noen kommentarer rundt kompensasjon for ressurskrevende brukere under 67 år, og stiller spørsmålstegn ved om denne aldersgrensen på 67 år er hensiktsmessig, eller om noen få ekstra ressurskrevende brukere kan gi svært høye merutgifter per innbygger sammenliknet med inntektene. Utvalget oppfordrer til at den administrative arbeidsgruppen mellom KS og regjeringen som skal se nærmere på det økte behovet for ressurskrevende tjenester og statens bidrag på dette området også bør se nærmere på denne problemstillingen. Dette er en oppfordring vi gir vår tilslutning til fra Inderøy kommune.

NOUen omtaler differensiert arbeidsgiveravgift, og framholder en evaluering av ordningen utført av Evaluator i 2018. Evalueringen konkluderte med at den differensierte arbeidsgiveravgiften bidrar til å

forhindre eller redusere befolkningsnedgangen i distriktene. Inderøy kommune vil støtte opp under at dette er en målrettet ordning som har vist seg å være treffsikker, og det er viktig at denne videreføres.

Utvalget er tydelige på at distriktpolitikken framover bør videreutvikle særpreg og forskjeller mellom storby og småsamfunn og småsamfunnene imellom. Distriktene skal ikke bli noen kopi av storbyene, bostedsvalg skal heller være et valg mellom ulike typer tilværelser. Målet for utviklingen skal være det gode samfunnet og ikke vekst i seg selv. Dette kan man for så vidt være enig i, og vi ser det ikke som noe mål f.eks at vårt kommunesenter Straumen (landets mest attraktive by i 2020) skal forsøke å etterligne en av de større byene, vi er trygg på at den har sitt særpreg og sine kvaliteter. Det kan likevel ikke stå ukommentert at målet for utvikling skal være det gode samfunnet og ikke vekst i seg selv all den tid kommunenes rammetilskudd utmåles etter befolkningssammensetning og befolkningsvekst. Da er incitamentet lagt for at enhver kommune selvfølgelig vil jobbe for vekst.

Utvalget mener også at det bør utvikles et mer strukturert regionalt samarbeid mellom stat, fylkeskommune og kommune innen flere tjenesteområder. Samarbeidet bør rette seg mot å utarbeide felles strategier og prioriteringer for viktige samfunnsfunksjoner i hver enkelt region. Dette er det også i teorien lett å være enig i at er et fornuftig mål, og samhandling innen for eksempel beredskap på tvers av kommuner og stat skjer jo i dag. Men realiteten for mange distriktskommuner i dag er at brannberedskap er først på stedet pga at kapasiteten som regel er nærmest, og over tid har det blitt en viss forskyvning av statens ansvar over på kommunene. Med en allerede utfordret økonomisk situasjon for kommunene som skal levere flere tjenester til flere innen et økonomisk handlingsrom som ikke har økt tilsvarende, vil vi fra kommunal side være litt skeptisk på en slik samhandling dersom det innebærer risiko for at et større økonomisk ansvar føres over til kommunene.

Avslutningsvis, pandemien vi står i har vist oss at det er store muligheter for å samhandle mer stedsuavhengig med digitale plattformer, selv om mange liker å være i et arbeidsmiljø og kollegium. Fortsatt er det dessverre tilfelle at bredbåndsdekning og mobildekningen er for dårlig for flere av landets innbyggere. Det må til et skikkelig løft for å få alle tilkoblet høyhastighetsbredbånd, og det er en forutsetning i det videre arbeidet med å utvikle distriktene. Dette vil ha stor betydning for næringsutvikling i distriktene, for kommunens evne til å opprettholde trykket på digitalisering av tjenester, og muligheten også til å benytte det som har kommet og vil komme innenfor velferdsteknologi.

I tillegg er det en omforent enighet om at det skal tilføyes momenter som omhandler universitet og høyskole, samt spesialisthelsetjenesten. Satsning på tettstedsutviklings skal også tilføyes. Saken blir realitetsbehandlet i kommunestyret den 8. mars

Behandling i Kommunestyret - 08.03.2021:

Saksordfører: Jonny Melting

Forslag fremmet av Arbeiderpartiet v/ Lise Eriksen:

Organisering og styring av både UH-sektoren og spesialisthelsetjenesten er svært viktige samfunnsinstitusjoner for å sikre en framtidig bosetting i hele landet. En rimelig nærhet til spesialisthelsetjenesten, og muligheter for å kunne tilby høyere utdanning desentralisert, må derfor inngå i arbeidet med å motvirke ytterligere sentralisering. Dette understrekes også av studier som viser at mange blir i regioner hvor de har gjennomført utdanning. I den forbindelse er det på tide å se på om dagens organisering og styring av disse samfunnsinstitusjonene i større grad må underlegges folkevalgt styring. **Enstemmig vedtatt.**

Forslag fremmet av Høyre v/ Geir Jostein Ørsjødal:

Distriktene skal ikke bli noen kopi av storbyene, bostedsadresse skal heller være et valg mellom ulike typer tilværelser. (Nytt Samtidig vil det være avgjørende for mange distriktskommuner at de klarer å stimulere og utvikle et sentrum som fanger opp flere av mulighetene og tilbudene vi finner i byer.

Det handler om trivsel, sosiale møteplasser og særpreg med kvaliteter som skaper identitet.

) **Enstemmig vedtatt.**

Tilleggsforslag til Høyre sitt forslag fremmet av SV v/ Siv Furunes:

Samtidig vil det være avgjørende for mange distriktskommuner at de klarer å stimulere og utvikle et sentrum som fanger opp flere av mulighetene og tilbudene vi finner i byer. Det handler om trivsel, sosiale møteplasser, *et variert kulturtilbud* og særpreg med kvaliteter som skaper identitet. **Enstemmig vedtatt.**

Avstemming

Formannskapetets innstilling med tillegg fremmet i møte ble enstemmig vedtatt

Vedtak i Kommunestyret - 08.03.2021

For det første konstaterer vi at utvalget vurderer det slik at SSBs framskrivninger viser at det er mulig å oppnå stabilitet i folketallet i distriktene framover, men at en slik utvikling ikke vil skje av seg selv.

Det er mange gode grunner til å sette inn en målrettet innsats for å bidra til en balansert utvikling mellom storbyene og distriktene. At det bor folk i hele Norge vil sikre at våre naturgitte forutsetninger blir forvaltet på en bærekraftig måte til det beste for hele landets befolkning, og at vi med det kan bli mest mulig selvforsynt med mat er en av flere. Spredt bosetting vil redusere presset på dyrka areal i sentrale strøk – jord som vi trenger til matproduksjon for kommende generasjoner. Vi synes landbrukets betydning i så måte kunne vært tydeligere drøftet i meldingen som en del av løsningen. Landbrukets premisser er vesentlig for videre utvikling i distriktene, og næringa må verdsettes og prioriteres i framtida.

Videre vil vi uttrykke støtte til utvalgets foreslåtte tiltak om forsøk med gratis barnehage og SFO for å øke familieetablering i og tilflytting til distriktskommuner. Det er usikkert hvor treffsikkert en slik ordning vil være, men kan være forsøket verdt det.

Videre har vi stor tro på forsøk med skattefritak for å stimulere utleieboliger i distriktene. I vår kommune oppleves utleiemarkedet som svært begrenset, og vi tror en slik ordning kunne bidratt til at flere ville våge å investere med sikte på utleie. En annen mulighet som skisseres er økt ramme til tapsavsetning for Husbanken, noe som kan være mer aktuelt der boligverdien i markedet er vanskelig å oppnå. Også i store deler av Trøndelag er situasjonen at en ikke kan være sikker på å få igjen investeringskostnadene i en ny bolig ved salg. Det blir derfor viktig at Husbankens virkemidler tas i bruk og anvendes i større utstrekning også i distriktene.

Inderøy kommune støtter dessuten opp om forsøk med flere desentraliserte enheter i statlige virksomheter for å øke den statlige sysselsettingen i distriktene. I vår nabokommune Steinkjer er Landbruksdirektoratet et godt eksempel på at det faktisk er mulig, og vi mener det er gode muligheter for å gjøre mer av slike tiltak.

Utvalget har kommet med noen kommentarer rundt kompensasjon for ressurskrevende brukere under 67 år, og stiller spørsmålstegn ved om denne aldersgrensen på 67 år er hensiktsmessig, eller om noen få ekstra ressurskrevende brukere kan gi svært høye merutgifter per innbygger sammenliknet med inntektene. Utvalget oppfordrer til at den administrative arbeidsgruppen mellom KS og regjeringen som skal se nærmere på det økte behovet for ressurskrevende tjenester og statens bidrag på dette området også bør se nærmere på denne problemstillingen. Dette er en oppfordring vi gir vår tilslutning til fra Inderøy kommune.

NOUen omtaler differensiert arbeidsgiveravgift, og framholder en evaluering av ordningen utført av Evaluator i 2018. Evalueringen konkluderte med at den differensierte arbeidsgiveravgiften bidrar til å forhindre eller redusere befolkningsnedgangen i distriktene. Inderøy kommune vil støtte opp under at dette er en målrettet ordning som har vist seg å være treffsikker, og det er viktig at denne

videreføres.

Utvalget er tydelige på at distriktspolitikken framover bør videreutvikle særpreg og forskjeller mellom storby og småsamfunn og småsamfunnene imellom. Distriktene skal ikke bli noen kopi av storbyene, bostedsvalg skal heller være et valg mellom ulike typer tilværelser. Samtidig vil det være avgjørende for mange distriktskommuner at de klarer å stimulere og utvikle et sentrum som fanger opp flere av mulighetene og tilbudene vi finner i byer. Det handler om trivsel, sosiale møteplasser, et variert kulturtilbud og særpreg med kvaliteter som skaper identitet. Målet for utviklingen skal være det gode samfunnet og ikke vekst i seg selv. Dette kan man for så vidt være enig i, og vi ser det ikke som noe mål f.eks at vårt kommunesenter Straumen (landets mest attraktive by i 2020) skal forsøke å etterligne en av de større byene, vi er trygg på at den har sitt særpreg og sine kvaliteter. Det kan likevel ikke stå ukomentert at målet for utvikling skal være det gode samfunnet og ikke vekst i seg selv all den tid kommunenes rammetilskudd utmåles etter befolkningssammensetning og befolkningsvekst. Da er incitamentet lagt for at enhver kommune selvfølgelig vil jobbe for vekst.

Utvalget mener også at det bør utvikles et mer strukturert regionalt samarbeid mellom stat, fylkeskommune og kommune innen flere tjenesteområder. Samarbeidet bør rette seg mot å utarbeide felles strategier og prioriteringer for viktige samfunnsfunksjoner i hver enkelt region. Dette er det også i teorien lett å være enig i at er et fornuftig mål, og samhandling innen for eksempel beredskap på tvers av kommuner og stat skjer jo i dag. Men realiteten for mange distriktskommuner i dag er at brannberedskap er først på stedet pga at kapasiteten som regel er nærmest, og over tid har det blitt en viss forskyvning av statens ansvar over på kommunene. Med en allerede utfordret økonomisk situasjon for kommunene som skal levere flere tjenester til flere innen et økonomisk handlingsrom som ikke har økt tilsvarende, vil vi fra kommunal side være litt skeptisk på en slik samhandling dersom det innebærer risiko for at et større økonomisk ansvar føres over til kommunene.

Avslutningsvis, pandemien vi står i har vist oss at det er store muligheter for å samhandle mer stedsuavhengig med digitale plattformer, selv om mange liker å være i et arbeidsmiljø og kollegium. Fortsatt er det dessverre tilfelle at bredbåndsdekning og mobildekningen er for dårlig for flere av landets innbyggere. Det må til et skikkelig løft for å få alle tilkoblet høyhastighetsbredbånd, og det er en forutsetning i det videre arbeidet med å utvikle distriktene. Dette vil ha stor betydning for næringsutvikling i distriktene, for kommunens evne til å opprettholde trykket på digitalisering av tjenester, og muligheten også til å benytte det som har kommet og vil komme innenfor velferdsteknologi.

Organisering og styring av både UH-sektoren og spesialisthelsetjenesten er svært viktige samfunnsinstitusjoner for å sikre en framtidig bosetting i hele landet. En rimelig nærhet til

spesialisthelsetjenesten, og muligheter for å kunne tilby høyere utdanning desentralisert, må derfor inngå i arbeidet med å motvirke ytterligere sentralisering. Dette understrekes også av studier som viser at mange blir i regioner hvor de har gjennomført utdanning. I den forbindelse er det på tide å se på om dagens organisering og styring av disse samfunnsinstitusjonene i større grad må underlegges folkevalgt styring.

Bakgrunn

Som et av tiltakene i Distriktmeldingen (Meld. St. 5 (2019–2020) *Levende lokalsamfunn for fremtiden — Distriktmeldingen*, oppnevnte regjeringen distriktsdemografiutvalget. Formålet var å få mer kunnskap om hvordan utviklingen mot økt andel eldre og færre i yrkesaktiv alder vil påvirke de mindre sentrale områdene av landet. Konsekvenser skulle identifiseres, og forslag skulle fremmes. Demografiutvalgets rapport må ses i sammenheng med distriktsnæringsutvalgets rapport, som fylkestyrene tidligere har behandlet.

Distriktsdemografiutvalget la fram sin rapport 4. desember 2020, og kan i sin helhet leses her:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-utredning-om-demografiutfordringer-i-distriktene/id2789581/>

Et hovedbudskap fra utvalget er at aldringen er en større utfordring for distriktene enn fraflytting i tiden videre. Et annet hovedbudskap er at det er sammensatte utfordringer for distriktene, som vil kreve et bredt spekter av tiltak. Det kan være tiltak blant annet innenfor samferdsel, helsetjenester, utdanning og boligmarkedet. De foreslår også et program for utprøving av nye tiltak i distriktpolitikken, der tiltakene blir evaluert før de eventuelt innføres i stor skala.

Utredningen har høringsfrist 26. mars 2021.

Distriktenes utfordring i Norge har tradisjonelt vært oppfattet som et spørsmål om å bremse strømmen av unge mennesker fra utkanten til sentrum: fra bygd til by, fra bygdesentre og småbyer til storbyene og fra nord, vest og sør til området rundt Oslofjorden. Denne utfordringen sprang ut av et fødselsoverskudd på bygdene kombinert med mekanisering og rasjonalisering i primærnæringene, og løsningen handlet først og fremst om hvordan man kunne skape flere arbeidsplasser i distriktene. Befolkningsnedgangen i distriktene har over tid vakt stor politisk bekymring, men blir, ifølge NOU: 15 ikke nødvendigvis den største utfordringen framover.

Flyttestrømmen fra distriktene forventes å bli mindre. Det har sammenheng med at det blir færre unge, en gruppe som erfaringsvis flytter mye, og flere eldre, en gruppe som erfaringsvis flytter lite. Tendensen forsterkes av at de eldre også blir eldre enn før. En motstrøm av tilbakeflyttere og nykommere vil fortsette. Denne motstrømmen har alltid vært der, men har tradisjonelt fått liten oppmerksomhet. I tillegg vil fortsatt innvandring være viktig. Resultatet kan bli at folketallet stabiliseres i mange distriktskommuner, men at aldringen samtidig blir en større utfordring enn før.

I den tradisjonelle distriktpolitikken har intensjonen primært vært å møte utfordringene med tiltak for næringsutvikling og jobbskaping. Utvalget mener at utfordringene er mer sammensatte, og at de følgelig må møtes med et langt bredere spekter av tiltak. Tilgang til gode tjenester er viktig for alle,

men krever andre løsninger i områder med spredt bosetting. Ikke minst handler det om hvordan vi kan sørge for gode helse-, pleie- og omsorgstjenester til en aldrende befolkning i områder der eldres andel av befolkningen kanskje blir opp mot dobbel så stor som i landet for øvrig.

Ambisjonen for Norge må være at distriktene er levende deler av et større norsk mangfold og at distriktpolitikken bidrar til bærekraftige samfunn i hele landet. Dette er samfunn som evner å tilpasse seg nye situasjoner og å ta mulighetene i bruk på en måte som gjør at mennesker og virksomheter både vil komme og bli.

Det er dette nye virkelighetsbildet som ligger til grunn for utvalgets vurderinger, anbefalinger og forslag til tiltak som presenteres i denne rapporten

Distriktenes tre demografiutfordringer

Begrepet «demografiutfordringer» står sentralt i mandatet. Utvalget har i sitt arbeid lagt til grunn at de aktuelle utfordringene er knyttet til tre forhold: *befolkningsnedgang*, *aldring* og *spredt bosetting*.

Befolkningsnedgang: Nedgangen i antall innbyggere i deler av Distrikts-Norge har over flere tiår vekket bekymring. Opprettholdelse av folketallet, i praksis gjerne knyttet til den enkelte kommune, har tradisjonelt både vært et mål for distriktpolitikken og en målestokk for både den nasjonale distriktpolitikken og den kommunale politikken suksess.

Aldring: I mandatet er utfordringer knyttet til aldringen av distriktsbefolkningen framhevet spesielt. I motsetning til fraflytting er aldring en prosess som oppfattes som en ønsket utvikling som må tas for gitt. Samfunnet må lage systemer for å håndtere konsekvensene av aldring, og de må være bærekraftige over tid.

Spredt bosetting: Distriktene er gjennomgående preget av kombinasjonen liten befolkning og store avstander. Dette skaper avstandsutfordringer i forbindelse med både jobb, tjenesteorganisering og hverdagslivet i stort og smått. Dette gjelder så vel innad i enkeltkommuner som i regioner hvor distriktskommuner er lokalisert.

Ifølge NOUen har spredt bosetting, befolkningsnedgang og aldring en tendens til å opptre sammen. Slik demografisk uttynning i en region kan bidra til å forsterke utfordringer med lav befolkningstetthet og aldring, kan stabilisering av folketallet eller vekst bidra til å dempe utfordringene. Likevel, det å være en distriktskommune – med liten befolkning og store avstander – er imidlertid i seg selv en demografiutfordring som krever særskilte grep. Det endres ikke nødvendigvis så mye av om folketallet går litt opp eller litt ned.

Distriktskommuner er kommuner med lav sentralitet

Ifølge NOUen kjennetegnes distriktskommuner kjennetegnes ved at det bor få folk på store arealer. Distriktskommuner er i denne rapporten definert som kommuner med lav sentralitet, det vil si kommuner på sentralitetsnivå 5 og 6 i Statistisk sentralbyrås sentralitetsindeks, og i en del tilfeller også kommuner på sentralitet 4. Ifølge SSB kategoriserer Inderøy kommune under sentralitetsindeks 4, dvs. mellomsentrale kommuner. Det er samtidig verdt å påpeke at det både i distriktskommuner og i større kommuner ofte også vil være forskjeller mellom sentre og utkanter som det er viktig å ta hensyn til når man utvikler praktisk politikk, for eksempel knyttet til tjenesteforsyning.

Distriktsdemografiutvalgets vurderinger og forslag kan oppsummeres som følger:

Oppsummering av distriktsdemografiutvalgets vurderinger og forslag (NOU 2020: 15)

Demografiutvalgets vurderinger. Demografiutvalget definerer bærekraftige samfunn som «samfunn som evner å tilpasse seg nye situasjoner og å ta mulighetene i bruk på en måte som gjør at mennesker og virksomheter både vil komme og bli. Dette utvalget peker på at i den tradisjonelle distriktpolitikken har intensjonen primært vært å møte utfordringene med tiltak for næringsutvikling og jobbskaping. Utvalget mener at utfordringene er mer sammensatte, og at de må møtes med et langt bredere spekter av tiltak. Tilgang til gode tjenester er viktig for alle, men krever andre løsninger i områder med spredt bosetting. Ikke minst fremhever utvalget at det handler om hvordan vi kan sørge for gode helse-, pleie- og omsorgstjenester til en aldrende befolkning i områder der eldres andel av befolkningen kanskje blir opp mot dobbel så stor som i landet for øvrig.

Ambisjonen for Norge må være at distriktene er levende i deler av et større norsk mangfold, og at distriktpolitikken bidrar til bærekraftige samfunn i hele landet, mener demografiutvalget. Utvalget tar til orde for å gjenreise vekten på mål om mer spredt bosetting. Utvalget spør om det kan være slik at dette tradisjonelle bosettingsmålet har blitt sett på som urealistisk de siste årene, og derfor mer eller mindre har blitt forlatt.

Mindre og eldre befolkning i norske distrikter. Distriktskommuner kjennetegnes ved at det bor få folk på store arealer. Demografiutvalget viser hvordan utfordringer i Distrikts-Norge er i ferd med å bli betydelig forsterket, og at de er i endring. Nesten 300 kommuner opplevde nedgang i folketallet i 2019. Distriktskommuner har allerede i dag en eldre befolkning enn resten av landet. Fram til 2040 vil antallet personer over 80 år i distriktene nesten doble seg. Distriktskommunene får dermed en eldrebølge på toppen av en allerede relativt gammel befolkning. Reduserte skatteinntekter, boligutfordringer, utfordringer knyttet til helse- og omsorgstjenester og til nok og riktig arbeidskraft er konsekvenser demografiutvalget legger vekt på. Utfordringene forsterkes nå av at mange innvandrere ser også ut til å velge å bo i sentrale strøk, og sterk nedgang i arbeidsinnvandring. Utfordringer knyttet til befolkningsnedgang forsterkes også av store avstander.

Flytting fra sentrum til periferi trengs. Demografiutvalget peker på at distriktpolitikk i Norge lenge primært har handlet om å bremse utflytting fra periferi. Hovedutfordringene de siste 20 årene har imidlertid vært at antall barnefødsler i distriktene har gått ned samtidig som andelen eldre utenfor de største byene øker. Distriktsnæringsutvalget legger fortsatt vekt på at fortsatt utflytting fra distriktsområder er en viktig utfordring. Dette utvalget legger blant annet stor vekt på at dersom virksomhetene ikke får tilgang på den arbeidskraften og kompetansen de trenger, vil det kunne gå ut over måten oppgaver løses på, og dermed svekke verdiskapingen. Demografiutvalget peker imidlertid på at utflyttingen har avtatt noe, sett i forhold til innflytting til distriktsområder, delvis på grunn av en aldrende befolkning. Utvalget er mest opptatt av at utfordringen særlig er livskvaliteten i seg selv til folk som bor i distrikter. Demografiutvalget viser samtidig til at utflyttingen fra distrikter er sterkere enn hva som kan forklares av arbeidsplassutviklingen alene. Demografiutvalget trekker frem fysiske og sosiale forhold ved nærmiljøet, stedstilhørighet og stedsidentitet som sentrale.

Begge utvalg peker på at den mest grunnleggende utfordringen nå dreier seg om hvordan flere unge mennesker med bakgrunn i sentrale strøk skal bosette seg i distriktene.

Offentlige arbeidsplasser teller, og store potensialer finnes i distriktsnæringer. Demografiutvalget legger til grunn at det må trolig skje en endring i unges bostedspreferanser for å unngå fortsatt netto utflytting og befolkningsnedgang. Utvalget peker på at lokalisering av offentlige arbeidsplasser som svært viktig for distrikter. Samtidig som utvalget vektlegger store utfordringer for distriktene, fremheves også potensialer for verdiskaping i norske distrikter.

Demografiutvalgets forslag (kapittel 10):

- Et finansieringssystem som støtter en hensiktsmessig oppgavefordeling mellom nivåene
Utvalget peker på at man bør sikte mot et finansieringssystem som støtter hensiktsmessig ansvarsog oppgavefordeling mellom offentlige virksomheter i helse- og omsorgstjenestene.
- Tiltak for velfungerende arbeidsmarkeder og infrastruktur som binder landet sammen økt satsing på infrastruktur for å utvide bo- og arbeidsmarkeder og peker på en rekke tiltak som kan bidra til dette
 - Et godt veisystem er viktig for å utvide og styrke integrasjonen i bo- og arbeidsmarkedene. Utbygging og vedlikehold av vei er svært ressurskrevende.
 - Ta igjen etterslepet på veivedlikeholdet på norske riks- og fylkesveier. o anledning til full digital deltakelse i samfunnet. Det er nødvendig med videre utbygging av digital infrastruktur for å få dette til.
 - Alle husstander i landet skal få tilgang på trådløst høyhastighetsbredbånd,
 - redusere prisene eller fjerne billettene på ferger som har ledig kapasitet, med tanke på å øke nytten av fergetilbudet. o Utvidelse av rullebaner og tilpasning av enkelte flyplasser
 - God rutehyppighet for fly på arbeidsreiser
- Tiltak for å få et velfungerende boligmarked i distriktene o Stimulere til at økt andel av lån fra Husbanken brukes i distriktskommuner, o Utvide tapsavsetningene med 5–10 millioner kroner på årsbasis.
- Tiltak for utdanning og rekruttering av arbeidskraft i distriktene
 - Kunnskapsdepartementet i styringen av universitets- og høyskolesektoren må sikre at institusjonene tilbyr et fleksibelt utdanningstilbud og praksisarbeid i distriktskommuner.
 - Utvidelse av ordningen med nedskrivning av studielån
- Tiltak som sørger for velfungerende tjenester i distriktene
 - Større oppmerksomhet om tjenesteutvikling på distriktenes premisser
 - Etablering av en nasjonal kunnskaps- og idébank
 - Et mer strukturert regionalt samarbeid
 - Redusert uhensiktsmessig detaljstyring
 - Reell ramkestyring og overordnede kvalitetskrav og mål
- Program for utprøving av nye tiltak i distriktspolitikken
 - Et program for utprøving nye tiltak i distriktspolitikken.
 - Forsøk med gratis barnehage og SFO
 - Forsøk med begrenset førerkort for 16-åringer
 - Forsøk med skattefritak for å stimulere markedet for utleieboliger i distriktene
 - Forsøk med tilskudd til nedrivning av tomme bygninger vil kreve tilskuddsmidler i en forsøksperiode. Omfanget av dette må utredes nærmere.
 - Forsøk med flere desentraliserte enheter i statlige virksomheter for å oppnå økt statlig sysselsetting i distriktene

Vurdering

Som det framkommer i tabellen nedenfor forventes det en svak positiv befolkningsutvikling i Inderøy fram til 2050. Likevel må man forvente at befolkningssammensetningen vil endre seg i retning av en større andel eldre og en lavere andel yngre innbyggere. Se for øvrig

<https://www.ssb.no/kommunefakta/inderoy> for ytterligere faktagrunnlag fra SSB om Inderøy kommune.

Folketall Inderøy (kilde:SSB)			
	Framskrevet 2050		
Registrert 2020	Hovedalternativ	Lavalternativ	Høyalternativ
6 816	7 071	6 353	7 738

Problemstillingene som er tematisert i NOUen kan dermed være av relevans for Inderøy, selv om kommunens geografiske beliggenhet midt i en naturlig bo- og arbeidsmarkedsregion tilsier at utfordringsbildet er mindre utpreget enn før kommuner med en mindre sentral beliggenhet.

Videre gjøres det oppmerksom på at det i KS langtidsstrategi heter det at KS skal være pådriver for en fornyet distriktspolitikk som bidrar til sterke og levende lokalsamfunn i hele landet og et omstillingsdyktig næringsliv. Dette arbeidet vil pågå gjennom hele 2021 og vil se anbefalinger fra distriktsnæringsutvalget, distriktsdemografiutvalget og Ungdommens distriktspanel i sammenheng.

Samtidig vurderes og drøftes nye og forsterkede virkemidler på ulike politikkområder (næringspolitikken, skatte og avgiftspolitikken, innovasjonspolitikken, utdanningspolitikken og politikk for lokalisering av statlige arbeidsplasser). KS hovedstyre behandler mandatet for KS høringssvar til distriktnæringsutvalget 22. januar (høringsfrist 28. januar). Administrasjonen i KS innstiller, basert på fylkestyrenes innspill, at følgende posisjoner skal framgå i KS høringssvar:

1. Lokale inntekter fra naturressurser må sikres/styrkes
2. Fylkeskommunenes rolle og virkemidler styrkes
3. Lokalisering av statlige (offentlige) arbeidsplasser brukes som virkemiddel
4. Robust digital og fysisk infrastruktur må sikres for hele landet, herunder vedlikeholdsetterslepet på fylkesveier som må reduseres betydelig
5. Næringslivets tilgang til kompetent arbeidskraft /desentralisert utdanning må styrkes
6. Nasjonalt program for distriktene (Distrikt for fremtiden) etableres
7. Ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift opprettholdes
8. Ordninger for styrket plankapasitet for lokal næringsutvikling må utredes
9. Brukertall framfor folketall som beregningsgrunnlag må utredes

Det henvises for øvrig til

<http://opengov.cloudapp.net/Meetings/ks/Meetings/Details/1011033?agendaItemId=246260> for en nærmere utdyping av KS sitt utgangspunkt i saken.

Etter kommunedirektørens vurdering vil en eventuell høringsuttalelse i denne saken fort bære preg av et politisk valg av satsningsområder man bør prioritere for å imøtekomme demografiutfordringene i distriktskommuner. Det er på bakgrunn av dette at kommunedirektøren legger fram saken uten forslag til vedtak.